

O človeški duši.

Spisal Conf. Albert.

(Dalje.)

Iz rečenega sprevidimo, da je čutljivost krepost, s katero duša v zvezi s telesnimi orodji (organi) stvari spoznava, toda le one, ktere so v istini pričujoče.

Domišljija.

Kako hitro i lahko prehodimo v mislih znane i mile nam kraje. Kako živo i natančno razprostira se pred dušnimi očmi priljubljeni nam zavičaj, okolica rojstnega mesta, kjer radostno preživeli i presenjali smo rajske dni sijajne mladosti. Zelene trate, po kterih smo igrali, tihi potok, na čigar obrežji tergali smo lepo barvane i raznovrstno pisane cvetice, miren studenček v senčnem hladu, poleg kterega smo često zadremali i zeleno rušnjata klop pod širokovejno lipo, na kteri čitali smo perve kujige, mirno premišljevali ter mnogo sanjali o bodoči sreči: kako velikrat oživé i predstavljajo se nam, ko davno že zagnala nas je sreče kriva v daljni, tuji svet.

Krasno sliko, ki smo jo tu ali tam videli, velikansko poslopje, ki smo ga občudovali, kako lahko narejamo si domislike od njih!

Da, skrivna dušna moč naslikuje celo njenim očem stvari i podobe, ktere še nikoli videli nismo, i ktere v natori nikjer ne najdemo, kakor zlati grad, sfinga, krilatega konja.

I ta moč, ki zbujá minole nam počutke, ter stvariteljno čini nove, zove se domišljija, obraznost, ali po tuje fantazija.

Sedež svoj ima, kakor tudi notranji čut v živčni sestavi, osobito v možganih. Ona nam je, sosebno, ako je vroča i živa, velik dar Božji, i njena imenitnost pokazuje se v tem, da daje nam pesnike i umetnike sploh. V njenem delokrogu najdemo prestol krasnih umetnij, ž njeno pripomočjo radujejo i vodijo nas boginje modrice vile po čarobnih livadah rajske poezije. Se vé, da ona sama na sebi ne zadostuje, marveč, da treba jej je svetlobe ženijalnega razuma.

Kar se njenih predmetov tiče, nekteri menijo i terdijo, da se p-slovanje domišljije giblje samo o predmetih vida, da si samo od onih reči domislike narejati moremo, ktere smo videli. No, da temu ni tako, pre-pričajo nas sanje več ko dovolj. Kajti v sanjah ne gledamo samo to ali uno reč, marveč tudi poslušamo, duhamo, okušamo i ošlatujemo. Celó v bedljivem stanu zamoremo se o omenjeni resnici overiti. Ako vidimo pevca, kteri poje, ozirajoč se samo na glasbene znamenja, moramo si misliti, da ga pri tem domišljija podpira, da ona kaže mu pot na širokem polji mnogoverstnih razlik pevskih glasov. Sigurno smemo torej reči: domišljija obrazuje predmete vseh peterih čutov.

Vsakdanja skušnja nas uči, da se nahaja tudi pri nemih živalih, kajti tovarna živina varno hodi po znanih potih; zveri imajo svoja ležišča, psi spoznajo telesa svojih gospodarjev, i v spanju često zarenče i zalajajo, kar bi brez domišljije nemogoče bilo, lahko nam je tedaj spoznati, da ne smemo brojiti je k razumnim zmožnostim, nego, da je čutiljivosti lastna.

Med čutnimi zmožnostimi pak je prva, i najodločniši Angeljski doktor sv. Tomaž Akv. imenuje jo: Thesaurus repraesentationum sensibilium (zaklad čutiljivih predočeb).

Akoravno se tudi domišljija čutiljivosti prišteva, je vender le v človeku tako močno z umom združena, da zmerom drug drugega spremljata. Kajti, kakor si nobena izmišljava pri nas ne zbudi, kateri ne bi berzo poslovanje uma sledilo, tako tudi nasprotno ničesar ne razumimo, kar bi ne bilo treba prej s domišljijjskim plaščem ogerniti. Domišljija je tako rekoč zercalo, v ktero se um ozira, i v katerem umne misli neko telesno podobo dobivajo.

(Dalje sledi.)

Analično - sintetična metoda.

Vstrično z branjem so učenci tudi pisali. Učenec naj se uči pisajè brati. Stoperv ko so razložili prvi stavek v čerke, vadili so se tudi pisati jih; pisajè sestavlja učenec zloge in besede, in tako nadaljuje besedo za besedo, stavek za stavkom, da napiše in prepíše vso povest, in s tem se tudi naučí brati. Po prvem poglavji prišle so tudi na versto jezikoslovne vaje.

Iz tega se vidi, da je v Jakotot-ovi metodi veliko tega, kar mi imenujemo pisalno-bralno metodo.

Karol Seltszam iz Vratislave je to metodo na Nemškem vpeljal, sim in tje bistveno zboljšal in jo tako rekoč na Nemškem udomačil, in ji pridobil novih prijateljev, deržajè se sploh načelov „Jakototavih“: otrokom se mora pred vsem kaj konkretnega (t. j. kar s čuti zapopadejo) predlagati, ker iz nič ne pride nič. Neskušeni učitelji so pa to metodo do čistega ob dobro imé pripravili. Premišljevalni ljudje skušali so to metodo omejiti in so začénjali z izglednim stavkom (Normalsatz), pri katerem so združevali nazorni nauk s podučevanjem v branji in pisanji ozirajè se na vse težave, katere so tesno sklenjene s temi začetnimi vajami.

Od povesti so prišli sedaj do stavka; pa tudi to ni ugajalo, še je bilo pretežavno, in dva moža (Krämer i Vogel) iz Lipske sta rekla, da ne celi stavek, ampak izgledna beseda (Normalwort) s sliko ali s rečjo, v naravi naj bo sredotočje, okoli katerega se suče nazorovanje, govorjenje, branje in pisanje. Krämer je to tudi praktično speljal in metoda se je širila med učitelji na Nemškem. —